

LETO 1848 - pride do uporov v skoraj vseh Evropskih državah, razen v Angliji, na Pirenejskem polotoku in Rusiji; rev. je povzročilo: gosp., družbene in pol. spremembe; gospodarske: pride do industrializacije (sprememba družbene strukture, delavsko vprašanje ni rešeno), visoko mešč. ima veliko gosp. moč - zahteva tudi politično → zahtevajo liberalizem (nacionalizem); po 1845 je bilo nekaj zaporednih slabih letin - pride do krompirjeve bolezni → povzroči lakoto, cene hrane poskočijo → ves zaslužek porabijo za hrano (nič drugega) → gosp. kriza: tovarne in obrtniki propadajo, odpuščajo → brezposelnost

FRANCIJA: na oblasti je Ludvik Filip-opozicija proti njemu je vedno močnejša, upira se predvsem srednje mešč.; glavna zahteva: sprememba volilnega sistema-splošna volilna pravica; v februarju pride do začetka protesta, ko policija ubije nekaj protestnikov, to povzroči množičen upor; kralj se odpove prestolu in odide iz države; feb. je proglašena republika (2.); postavijo tim. začasno vlado → zelo neenotna (sestavljena iz srednjega mešč. in delavcev, ki pa nimajo istih interesov); uvedena splošna volilna pravica - volijo lahko vsi moški državljani nad 21. leti → volilno pravico ima zdaj 9 mil. (prej 250.000); glavni je gosp. problem (brezposelnost, lakota, inflacija); da bi rešila brezposelnost vlada uvaja narodne delavnice; gosp. položaj se slabša, aprila-volitve-zmaga konzervativna stranka (kmetje); skušajo izboljšati gosp. položaj → ukinjajo narodne delavnice → delavci vidijo to kot izdajo → upori → so krvavo zadušeni; dec. pride do predsedniških volitev → zmaga Ludvik Napoleon Bonaparte (nečak Napoleona I.)-za 4 leta-po ustavi ne sme takoj ponovno kandidirati; najprej si zagotovi veliko priljubljenost pri ljudeh; konec 1851 razpusti skupščino (izvede državni udar); uvede strogo cenzuro, podredi si tisk, razglša, da je skupščina razpuščena zato, da med ljudstvom in njim ni posrednika; 1852 predlaga obnovitev cesarstva, o tem odločajo ljudje dec. 1852 na plebiscitu; od 8 mil. se jih za to odloči 7.8; s tem Fr. postane zopet cesarstvo (2.) → preimenuje se v Napoleona III.; Fr. počasi postaja liberalno cesarstvo → omili cenzuro, objavi amnestijo za politične nasprotnike, počasi nastaja parlament, 1871 se zaplete v vojno s Prusijo-ga ujamejo; v Fr. pride do revolucije, proglasijo 3. republiko; v času Napoleona III. Haussmann (arhitekt) da Parizu današnjo podobo

ITALIJA: je neenotna od Dunajskega kongresa naprej, razdeljena je na več držav: S-del je v okviru Av. cesarstva (Lombardija, Benečija), večina drugih dežel pa je pod Av. vplivom; ko pride 1848 do uporov, pride tudi do nac. gibanj; do upora pride po rev. na Dunaju (ko odstopi Metternich)-13.3.1848; Lombardija in Benečija se borita proti Av. oblasti; pride do spopadov med uporniki in Av. vojsko; center uporov sta Benetke in Milano; Av. vojska je brez moči (poveljuje ji Radetzky)-to področje morajo zapustiti; ti dve državi postaneta samostojni; v Benetkah razglasijo republiko, zavzemajo se za povezavo s Piemontom (ena izmed It. držav-edina, ki ni pod Av. vplivom); te tri države se povežejo v zvezo; v Piemontu vlada kralj Karel Albert; Piemont leta 1848 napove vojno Avstriji; sredi 1848 pride do odločilne bitke - pri Custozzi; Avstr. vojsko vodi Radetzky → zmagajo, Piemont prepusti Lombardijo in Benečijo Av., kjer se nadaljuje boj proti njim; spomladi 1849 Karel Albert obnovi vojno z Av., dokler ni popolnoma premagan v bitki pri Novarri; v Piemontu Karel Albert odstopi, nasledi ga sin Viktor Emanuel II., ki nadaljuje očetovo politiko → postane prvi kralj združene It. (1871-z Rimom vred); stanje je v S-It. kakršno je bilo, do uporov pride tudi v ostalih It. državah (Parma, Toscana), tudi tam so upori povezani z nacionalnim uporom; 1849 Avstr. vzpostavi staro stanje-stare vladarje postavijo ponovno na oblast; edini napredek doseže Piemont-tudi tukaj pride do upora (feb. 1848), s tem uporom so dosegli ustavo

NEMČIJA: razdrobljena je na več držav-večino v Nem. zvezi (1815-Dunajski kongres); marca je prišlo do uporov, zahteve enake kot v vseh državah: zahtevajo liberalno vodstvo, ustavo, osebno svobodo, odpravo podložništva; do upora pride v vseh Nem. državah, tudi v Pr.; v Nem. tudi težnje po zedinjenju; maja se v Frankfurtu sestane vsenemška narodna skupščina (odposlanci iz vseh Nem. držav-tudi Pr. in Av.); želijo si enotno Nem.-glede tega, kakšna naj bo, so zelo neenotni-eni so za monarhijo (eni Habsburžane, drugi za Pruse), nekateri pa so za republiko; jeseni so se odločili za ustavno monarhijo; na čelu je cesar, njegova oblast je dedna, je tudi vrhovni vojaški poveljnik, on imenuje vlado (ki ima izvršno oblast), ki naj bo odgovorna parlamentu (državni zbor), ki ima zakonodajno oblast: sestavljen je iz ljudske skupščine in zbora narodov; v ljud. skupščino naj bi preb. volili poslance neposredno; zbor nadorov je sestavljen iz predstavnikov, ki bi jih poslali v zbor deželni parlamenti; dežele bi ohranile svojo vlado in parlament; kljub vsemu še vprašanje enotne Nem. države: dve rešitvi: velikonemška - spadali naj bi tudi nemško govoreči deli Av. (Slo. dežele, Češka)→vladar bi bil Habsburžan→ne sprejmejo, ker bi pomenilo še večjo neenotnost Nem. cesarstva; malonemška: zavzema se za Nem. brez Av.→vodstvo naj bi imeli Prusi, Pruski kralj tega ne sprejme, ker ne mara 'krone iz blata'-od ljudstva; Av in Pr. predstavniki se umaknejo iz Frankfurta, ostale razžene vojska→konec revolucije; Nem. združena šele 1871;

HABSBURŠKA MONARHIJA: nacionalno neenotna, rev. so povezane z nac. vprašanjem; v zač. marca Madžari postavijo zahteve po avtonomiji; prvi jih je izrekel eden najmočnejših Madžarskih politikov-Lajoš Kossuth-zahteva konec absolutizma in avtonomijo za Madž.; ko pride do Metternichovega padca-vse zahteve so izpolnjene, postavijo novo Madž. vlado, v kateri ima Kossuth velik položaj; DUNAJ: sredi marca so tu upori; hočejo konec absolutizma, ustavo, liberalno vlado, odpravo podložništva, osebno svobodo za vse, enakost pred zakonom, parlament, ukinitve cenzure; pobudnik je srednje mešč., veliko vlogo so imeli tudi študentje; zahteve niso enotne, čedalje več neenotnosti; upor: zahtevajo isto kot prej; v glavnem upor namenjen proti Metternichu (ker pooseblja absolutizem); zberejo se ljudske množice→res odstopi, z družino zbeži iz Dunaja v Ang.; vladar Ferdinand I. ostane sam, v strahu potrди, da bo naredil vse, kar ljudstvo zahteva, obljubi ustavo; ta je sprejeta aprila 1848, ni pa takšna, kot demonstranti želijo, ni splošne volilne pravice, zato pride do ponovnih demonstracij; zahtevajo drugo ustavo, narodno skupščino, splošne volitve; cesar pristane in nato z Dunaja zbeži v Innsbruck; oblast na Dunaju prevzamejo revolucionarji, ne čelu je varnostni odbor; med revolucionarji prihaja do nasprotij, ki so vedno večja; upirajo se meščani, delavci, študentje-nasprotja med njimi samimi se poglobljajo; liberalci - so zmernejši, čim hitreje bi radi končali revolucijo, zadovoljni so s tem, da dosežejo ustavno monarhijo; radikalci - hočejo rev. nadaljevati, dokler Avstr. ni republika; z Dunaja se rev. širi tudi na podeželje; glavna zahteva je odprava podložništva, cesar to iz Innsbrucka potrди, izdan je zakon on zemljiški odrezi; kmetje so zadovoljni; če pa hoče dobiti zemljo, jo morajo odkupiti; v mestih izgubljajo podporo kmetov, ker se le ti ne upirajo več cesarju→revolucija propade; poleti se razmere zaostrojujejo, to nasprotje je čedalje večje; narodna garda duši upore v mestu, med samimi revolucionarji pride do spopadov, julija in avg. -najbolj nasilne→so vedno bolj nasilne; avg. pride do linča vojnega ministra Latourja, ki je za dušenje uporov poslal vojsko; zmernejša stran (državni zbor) se ustraši prevelikega nasilja in zapusti Dunaj; cesar se iz Innsbrucka umakne v Olomutz(?); državni zbor odide v Kromeriž (Moravska); nad Dunaj okt. pošljejo vojsko-poveljuje knez Winischgrätz (iz Slovenj Gradca); Dunaj oblega, v nekaj dneh zasede in pokori; 1.11. je konec revolucije; cesar se vrne;

ČEŠKE DEŽELE: Čehi imajo podobne zahteve, kot Madžari (avtonomija, lastna vlada); hočejo enotnost in avtonomijo dežel svetega Vatzslava; to je njihov zavetnik; Češka, Moravska in Šlezija-nekdanje Češke kraljevine; na Dunaj pošljejo svojo delegacijo, ki bi povedala zahteve, vodi jo Palacky; Ferdinand I. obljubi, da bo poskrbel za to; maja pride do zasedanja vsenemške narodne skupščine, ki se zavzema za združitev Nem. držav in nemško govorečih delov Av.; Češka, Moravska in Šlezija - štejejo med Nem. dežele; Palacky je bil tudi povabljen, ampak ne pride, ker pravi, da je Slovanskega rodu; Čehi se bojijo Nemcev, edino obrambo vidijo v Habsburški monarhiji; kot odgovor na Nem. zahteve nastane program Avstro-slavizma; reforme Avstr. cesarstva-Slovanske dežele naj tvorijo posebno enoto v Nem.; za to se zavzemajo vsi Slovanski narodi; junija pride do zasedanja vseslovanskega kongresa, vendar ta propade, ker se poslanci ne moreje dogovoriti za skupne zahteve; med tem cesar zavrne osnutek ustave, ki jo predlagajo čehi; junija pride do uporov v Pragi, 1848 pride do upora, zaduši ga Winischgrätz

SLOVENC: vesti o revoluciji prišle v naše kraje; sprejmejo jo z odobravanjem; mešč. se boji, da bi se rev. preveč radikalizirala, zato ustanovi narodne straže (preprečuje hujše upore); pred rev. pol. programa še ni-1. v času revolucije (1848)-aprila je objavljen program Zedinjene Slovenije; nastal je na Dunaju-oblikovali so ga Slo. izobraženci, glavni je bil Matija Majar-duhovnik na Koroškem; program se zavzema za to, da naj bodo vse Slo. pokrajine povezane v eno enoto, ki naj ima lastno vlado, parlament, uradni jezik naj bo Slo., ki naj bo tudi učni jezik v šolah; hočejo politično, gosp. in kult. avtonomijo; ostali Slo.: izobraženci ga podprejo, podeželsko preb. pa najprej v tem ne sodeluje; v tistem času uresničitev ni mogoča, ker revolucija propade; na Slo. v tem času nastajajo narodno-pol. društva, novi časopisi (ob Novicah), dokončno se uveljavi ime Slovenija;

Nacionalne zahteve se pojavijo tudi pri Hrvatih in Srbih v Habsburški monarhiji; tudi Hrvati hočejo enotnost svojih dežel, obnovitev kraljevine; za voditeja izvolijo Jelačića; ker spadajo v Ogrski del, jim Madžari ne dovolijo; pojavi se gibanje proti Madžarom, kar izkoristi Avstr. oblast; Srbi v Vojvodini hočejo avtonomijo Vojvodine; ker jim Madžari ne ugodijo, se povezujejo z Avstr. in Hrvati proti njim;

KONEC REVOLUCIJE:

Junija je zadušena revolucija v Pragi-Winischgrätz jo zaduši, prav tako na Dunaju-konec oktobra-dvor se vrne na Dunaj-pride do menjave na prestolu, prejšnji cesar Ferdinand I. odstopi v korist nečaka Franca Jožefa I. (1848-1916); zamenja se vlada-novo vodi knez Schwarzenberg; 1849 državni zbor sprejme osnutek ustave v Kromerižu→casarji se zdi preveč liberalen, ga zavrne, razpusti drž. zbor in razglasi oktroirano ustavo (vsiljena ustava); on imenuje ministre, ki so odgovorni samo njemu; ni parlamenta, uveden je absolutizem in centralizem; stanje se utrdi 1849 po zmagi v It.; vzpostavijo stanje kot pred rev.;

Ogrski državni zbor te ustave ni sprejel; razglasil je republiko, Madž. vojska prežene cesarske čete z ozemlja Madž.; Franc Jožef je prosil za pomoč Ruskega carja Nikolaja I. - pomaga, ker se boji, da bi se rev. razširila preko Poljske do Rusije, sodeluje tudi Jelačić; vsi skupaj premagajo Madž. vojsko 13.8.1849 v Vilagošu, kjer se le-ta preda; revolucije je na Madž. konec, Madž. voditelje ujamejo, ali pa zbežijo v tujino-Kossut zbeži; pride do preureditve tega dela; izgubili so vsakršno avtonomijo; Hrv. dobi naziv kraljevina, Vojvodina pa je posebna enota-podrejena Dunaju; Madžarom so odvzeli Transilvanijo, ki je posebna enota;